

Соціальний захист пенсіонерів в Україні

В Україні проведена певна робота по забезпеченню соціального захисту пенсіонерів, ветеранів та інвалідів. Соціальний захист пенсіонерів, ветеранів та інвалідів регулюється законами України "Про пенсійне забезпечення" (1991 р.), "Про загальнообов'язкове пенсійне страхування" (2003 р.), "Про недержавне пенсійне забезпечення" (2003 р.), "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" (1993 р.), "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні" (1991 р.), "Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні" та іншими правовими актами. Загальнодержавними і місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, відповідними організаційними комітетами здійснюються організаційні, соціальні та виховні заходи щодо створення належних умов для проживання пенсіонерів, ветеранів та інвалідів. Мова йде про ту частину громадян, яких називають золотим поколінням, яке віддало кращі роки життя, а нерідко й здоров'я, створенню багатств, якими користуються в сучасні часи.

Це — покоління, яке вийшло переможцем у боротьбі з фашизмом, відстояло незалежність, нинішній суверенітет України.

Це — покоління, яке забезпечувало перемогу зброєю, матеріальними і продовольчими ресурсами на трудовому фронті, а у повоєнні роки відбудувало зруйноване народне господарство.

Це — покоління, дитинство якого припало на важкі воєнні роки і яке в народі отримало статус "діти війни".

Удосконалюється законодавча база щодо пенсійного забезпечення і соціального захисту, зростає рівень бюджетного фінансування програм соціальної підтримки ветеранів, надано статус інваліда війни учасникам бойових дій, які стали інвалідами внаслідок загального захворювання у повоєнний період, підвищено щомісячну грошову допомогу до пенсії інвалідам війни, спрощено порядок виплати ветеранам війни одноразової грошової допомоги до Дня Перемоги, проводяться щорічні медичні обстеження та диспансеризація.

Незважаючи на вжиті заходи, розміри пенсій залишаються низькими. Проблема бідності серед пенсіонерів стала найгострішою проблемою нашого суспільства, породжує невдоволення більшості пенсіонерів.

В умовах існуючих труднощів в економічному розвитку України місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування не вдається забезпечувати в повному обсязі вимоги Конституції і законодавства України щодо соціального, медичного і пенсійного забезпечення ветеранів і інвалідів. Низьким залишається рівень пенсійного забезпечення ветеранів. Лише частково задовольняються потреби ветеранів у забезпеченні транспортними засобами, зубопротезуванням, кардіостимуляторами, ліками на пільгових умовах та путівками для санаторно-курортного лікування.

В ряді областей незадовільно вирішується питання пільгового проїзду ветеранів війни, особливо у приміському транспорті. Гострою залишається проблема санаторно-курортного лікування, виплати компенсацій за невикористані путівки. Гармонійне реформування існуючої пенсійної системи забезпечується прийняттям законів "Про загальнообов'язкове пенсійне страхування" (2003 р.) та "Про недержавне пенсійне забезпечення" (2003 р.). Введено нове, різнорівневе пенсійне законодавство, яке за принципами своєї побудови відповідає вимогам соціальної справедливості.

Запроваджена трирівнева система пенсійного забезпечення.

Перший рівень становить солідарна система загальнообов'язкового пенсійного страхування. Вона ґрунтується на засадах солідарності і субсидування та здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду.

Другий рівень — накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Вона ґрунтується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді, який створюється за рахунок страхових внесків застрахованих осіб для оплати довічних пенсій або одноразових виплат.

Третій рівень — система недержавного пенсійного забезпечення, яка ґрунтується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання з них громадянами пенсійних виплат, в тому числі з недержавних пенсійних фондів.

Закон надає право на отримання пенсій та соціальних послуг із солідарної системи двом категоріям громадян:

1) пенсіонерам, яким до дня набрання чинності цим законом уже було призначено пенсію відповідно до Закону "Про пенсійне забезпечення" (крім соціальних пенсій) або щомісячне довічне грошове утримання за іншими законодавчими актами (за умови, якщо вони не отримують пенсію з інших джерел);

2) громадяни України, які застраховані згідно із законом та досягли встановленого пенсійного віку чи визнані інвалідами і мають необхідний для призначення відповідного виду пенсії страховий стаж. Страховий стаж визначається як період (строк), протягом якого особа підлягала державному соціальному страхуванню і сплачувала збір на обов'язкове державне пенсійне страхування згідно із законодавством, що діяло раніше, та підлягає загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню згідно із цим законодавством і сплачує страхові внески.

До видів пенсійних виплат відносять:

- пенсія за віком;
- пенсія у зв'язку з інвалідністю внаслідок загального захворювання;
- пенсія у зв'язку з втратою годувальника.

встановлений єдиний для чоловіків і жінок вік виходу на пенсію. Так, статтю 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» викладено у новій редакції, згідно з якою особи мають право на призначення пенсії за віком після досягнення 60 років.

Це досягатиметься шляхом запровадження системи персоніфікованого обліку відомостей про заробіток та сплату пенсійних внесків, на основі даних якої призначатимуть і виплачуватимуть пенсії. Ведення та обслуговування такої системи здійснює Пенсійний фонд України.

Солідарна система пенсійних виплат ґрунтуватиметься на внесках до неї коштів усіма працюючими громадянами країни та їхніми роботодавцями. З цих коштів і виплачуватимуться страхові пенсії.

Загальнообов'язкова система державного пенсійного страхування охоплюватиме усіх працюючих громадян (у тому числі й тих, хто забезпечує себе роботою самостійно, а також найманих працівників у приватному секторі економіки). Це створює рівні права на пенсійне забезпечення для всіх категорій громадян.

Нова форма нарахування пенсій передбачає розширення періоду врахування заробітку під час визначення розмірів пенсій, зарахування до страхового стажу періодів, за які сплачено страхові внески, та ставить майбутній розмір пенсії у залежність від величини заробітку, з якого сплачувались пенсійні внески, та страхового стажу протягом якого вони сплачувались.

Передбачені пільги більш пізнього виходу на пенсію порівняно із досягненням пенсійного віку у вигляді підвищення розміру пенсії.

Відповідно до закону пенсії та інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Законом запроваджується принципово новий механізм індексації пенсій. Так, у разі зростання середньої заробітної плати в Україні індексацію пенсій планується проводити щорічно, на рівні не менше 20% темпів зростання заробітної плати за попередній рік.

Накопичувальну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування намічено впровадити після формування необхідних економічних передумов та налагодження ефективного державного нагляду й регулювання в пенсійній сфері, а також за умови створення тут належної інфраструктури.

Сутність загальнообов'язкового накопичувального пенсійного страхування, яке запроваджуватиметься відповідно до нового законодавства, полягає в тому, що частина обов'язкових внесків до пенсійного фонду зосереджуватимуться у єдиному Накопичувальному фонді. Тут ці внески обліковуватимуться на індивідуальних пенсійних рахунках громадян. За рахунок коштів Накопичувального фонду, що обліковуються на накопичувальних пенсійних рахунках, можна буде отримувати такі пенсійні виплати:

- довічну пенсію з установленим періодом;
- довічну обумовлену пенсію;
- довічну пенсію подружжя;
- одноразову виплату.

Довічна пенсія — це пенсійна виплата, сума якої визначається в договорі страхування довічної пенсії та сплачується у визначеному законом порядку застрахованій особі після досягнення нею пенсійного віку або членам її сім'ї чи спадкоємцям.

Кошти Накопичувального фонду інвестуватимуться в економіку країни для отримання інвестиційного доходу і захисту внесків від інфляційних процесів. Управління цими

коштами здійснюватимуть обрані на конкурсній основі спеціальні компанії з управління активами, для яких зазначена діяльність є професійною і які матимуть на це ліцензії.

Безпосереднє зберігання пенсійних активів здійснюватиме банківська установа-зберігач, яка нестиме відповідальність за цільове використання цих активів. Адміністративне обслуговування цієї системи здійснюватиме Пенсійний фонд України.

Кошти на індивідуальних накопичувальних пенсійних рахунках громадян будуть власністю цих громадян, які зможуть скористатися ними з досягненням пенсійного віку або у випадках, передбачених законом, — і раніше цього терміну, наприклад, у разі набуття інвалідності. Виплати з Накопичувального фонду здійснюватимуться додатково до виплат із солідарної системи.

Введення накопичувального пенсійного страхування має позитивні переваги. Дасть можливість збільшити загальний розмір пенсійних витрат завдяки отримання інвестиційного доходу; посилює залежність розміру пенсії від трудового вкладу особи. Крім того, функціонування накопичувального пенсійного страхування поряд із солідарною пенсійною системою знижує ризик одержання громадянами низьких за розміром пенсій і певним чином страхує майбутніх пенсіонерів від негативних демографічних тенденцій та можливих коливань в економічному розвитку держави.

Основу системи добровільного недержавного пенсійного забезпечення становитимуть недержавні пенсійні фонди, які за типами поділятимуться на відкриті, корпоративні та професійні. В рамках цієї системи працівники матимуть можливість тільки в разі бажання майбутнього пенсіонера, додатково до заощаджень у загальнообов'язковій системі (Накопичувальному фонді) перераховувати внески до обраного ними недержавного пенсійного фонду.

Система недержавних пенсійних фондів дасть можливість залучати і кошти роботодавців (корпорацій, підприємств, компаній тощо) до формування пенсійних заощаджень їх працівників ще більше сприяти забезпеченню належного рівня добробуту громадян, які перебувають на заслуженому відпочинку. Передбачається, що внески до недержавних пенсійних фондів і від працівників, і їхніх роботодавців, а також отриманий інвестиційний дохід матимуть податкові пільги. Розмір пенсії в такій системі залежатиме від розміру страхових внесків, терміну, протягом якого ці внески накопичувались, та розміру отриманого на них інвестиційного доходу.

Таким чином, громадяни України можуть бути учасниками та отримувати пенсійні виплати одночасно з різних рівнів системи пенсійного забезпечення.

В складі заходів, спрямованих на покращення пенсійного забезпечення:

- встановлення розміру пенсії, якщо вона є основним джерелом існування, на рівні, не нижчому від прожиткового мінімуму, встановленого законом;
- підвищення рівнів пенсійного забезпечення працівників сфери освіти охорони здоров'я, культури та працівників інших бюджетних організацій, а також аграрного сектору;

підвищення розмірів пенсій особам, які стали інвалідами внаслідок Чорнобильської катастрофи;

- удосконалення законів про пенсійне забезпечення з урахуванням практики їх застосування;
- подальше реформування системи оплати праці, посилення її стимулюючої ролі, поетапного наближення розміру мінімальної заробітної плати до прожиткового мінімуму;
- проведення послідовної роботи щодо створення економічних

умов для запровадження накопичувальної системи: стабільного функціонування фінансових механізмів, інвестиційного ринку, ринку цінних паперів, дотримання гарантій захищеності пенсійних активів;

- посилення контролю за додержанням органами виконавчої влади вимог чинних законів у сфері пенсійного забезпечення тощо.